

המשכן ואגחו

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. מש"ח ויקרא ט"ז, א'

והענין כי כלליות המשכן נחלק לג' חלקים, כל חלק מורה על חלק פרטי בהנך שלשה, עולם, שנה, נפש. הנה העולמות חלוקים לשלשה, עולם שתחת גלגל הירח, שכתוב בו והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו, טז) [בלשון רבים], כי האדם מושל עליו בכלליות מינו פעמים זה ופעמים זה, והאדם משפיע עליו זורע וקוצר וחורש ובונה וכיו"ב, ומושפע ממנו מאוירו יוזן כל ימיו, מימיו ישתה, היוצא ממנו יאכל. כן בעולם הגלגלים הם משפיעים על בני האדם, מגדים תמותיק שמש, האור יוצא מהם, כמוש"כ (בראשית א, יז) להאיר על הארץ ולמשול, החום הוא מהם, התנועה מהם כידוע, אולם האדם משפיע עליהן מעט מהרבה, כמש"כ ונתתי מטר ארצכם בעתו (דברים יא, יד), והיתה שמיכם כנחושה, (ע' ויקרא כו, יט ודברים כח, כג) ומצאנו שיהושע העמיד חמה וירח. (יהושע י, יב) והשלישי עולם שכליים נבדלים, אשר כולם משפיעים כמאמרם בכ"מ, וכמו שמצאנו במקרא (דניאל ס"פ י) שר יון, שר פרס, מיכאל שרכם, ומושפעים מעט מעט, רק לקישור שביניהם ובין התחתונים, וכמו שאמרנו (ילקוט ישעיה תקו, ריש רות רבה) שנשתתק סגור (מיכאל), וכיו"ב בכמה מקומות, והשר שהתאבק עם יעקב יוכיח וכיו"ב. ולמעלה מהן הבורא יתברך המשגיח בפרטיות, וכולם משפיעים בגזירתו ורצונו, והוא אינו מושפע, כי הוא אינו משתלם חלילה מבריותיו אשר ברא מאין המוחלט. כן בנפש יש משכן נפש הצומחת, כלי המאכל, הקבה והמסס, והכבד להזלת הדם, והריאה, אשר ניזונים מן המאכל תמיד ומקיימים האדם בנתנם החיות, והגידול, והעיכול, והזן, והדוחה, ושאר כוחות כידוע, נמצא לפי ערך הקבלה מהשפע כן משפיעים תמיד. ואחרי זה יש הלב, אשר בו משכן כוחות החיוני, הכועס [דבבהמה נמי אית בה יצה"ר, דנשכה ובעטה כו' ברכות ס"א], המפתח, הדואג, התקוה, הוא מקבל השפע מהמאכל בסבת מבחר הדם הבא מעיכול המזון, ומשפיע באופן מרובה מאוד, נמצא הוא משפיע יותר מהשפע שמקבל. השלישי הוא הראש משכן השכל, אשר משפיע לאין גבול כמעט, ומושפע כמעט אשר לא תפול עליו החוש, כאשר כל החוקרים נלאו למצוא קישור הנפש עם הגוף, רק

החוש רואה אשר קישורו הוא ע"י הלחם, אבל עצם הנפש הוא משפיע בלי מושפע מהחומר, ועל זה אמרו (ברכות י) ברכי נפשי מה הוא דר כו', כי קישור הנפש עם הגוף וקישור משכן כבוד ה' עם העולם הוא ביחס ודמיון מה.

כן יש במשכן ג', וזה החצר, אשר בו עמד מזבח נחושת, הנה תמיד כביכול הוא מושפע, כמו שכתוב (במדבר ר"פ כח) לחמי לאשי, שהיא מזון העולם וקיומו, כמו שהלחם הוא מזון לנפש, ומצאנו שבעים פרים דלא ליתרוקן עלמא מן ע' אומות, כמו שאמרנו סוף סוכה, (דף נה:) ובזוה"ק (ע' זוהר שמות דף קל וז"ח איכה צב:) דד' מאות גוברין ממנן מיתזנן מן אימורים ופדרים כו', נמצא כי הוא מושפע בקרבנות והקטרות תמיד מן האדם, והוא משפיע תמיד, כמו שאמרנו פ"ק דכתובות (דף י סע"ב) מזבח מזין מזיח מחבב מכפר, ולכן נקרא קדש קדשים (שמות כט, לז), ששתי קדושות הוא השופעות יש בו. ואחרי זה ההיכל, ששם השולחן והמנורה, שאמרנו בפרק לא יחפור (בבא בתרא כה:) שמשם יצא עשירות וחכמה לעולם, האי מרבי ידיה והאי מרבי ידיה, ולא היה שם הקטרה כלל, רק סידור השולחן, שנקטרו הבזיכים במזבח נחושת, והדלקת הנרות, והקטרת שחרית וערבית. נמצא השפע בא משם בלא הפסק וקבלת השפע מן האדם מעט מעט מהרבה. ובקדשי הקד' שם ברית ה', ששם שכן כבוד יושב הכרובים, ומשם יצאה נבואה לעולם, והיו שואבין רוח הקודש, כמו שאמרנו בירושלמי (סוכה ה-א) שיונה בן אמיתי מעולי רגלים ושרתה שכינה, פי' בלא הזמנה והכנה לנבואה ולכן ברח מהנבא, כי היה בלא הכנה והזמנה והיה חושב שאינו ראוי לזה, ואמרנו שמשם יצא אורה לעולם (במדבר רבה ר"פ בהעלתך, שה"ש רבה ד-יא), וכל ההשגחה האלקית ושפע לא היה מבני אדם כמעט מאומה, רק מעט לקישור כמו הקטרת ביוהכ"פ, וכל השנה לא בא אהרן אליו, ולכן כתיב והיה קדש, (לא מצאתי ואפשר צ"ל אל הקדש, פסוקים ב. ג) שחדא קדושה הוא השפעה מהשי"ת לבד. וזה רק מענותנותו, אשר במקום שהכבוד מתייחד וכנגד עולם השכליים הנבדלים יבוא איש ויקטיר כאילו הוא משפיע, ולהשפעתו צריך, וכאילו השכליים תלויים בהאדם, ולפעמים נגלה הכבוד בתמונה, כמו שאמרנו ירושלמי יומא

פ"ה (סח"ב), ולכן קוראין למפסיר רם ונשא, ורמו ע"ז ר' יוחנן בסוף מגילה (דף לא) במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, יעו"ש היטב ודו"ק. ולכן כיון שהוא נגד עולם שכליים הנבדלים, אשר למעלה ממנו השי"ת, ובעולם השכליים הנבדלים לא עלה איש, רק משה פרץ גבול האנושי, וכמוש"א (שבת פח) מה לילוד אשה בינינו, לכן אמרו בתו"כ (פ' ה) אהרן בכל יבוא ואין משה בכל יבוא, שהוא נכנס למשכן העדות בפנים כו'.

והנה ידוע דברי רבינו משה בריש הלכות עו"ג שמעולם לא עבד אדם עץ ואבן, רק היו מדמים שהשי"ת סילק השגחתו ומסר אל גרמי השמימיים, וכל אחד ממונה על כח אחד, והיה בדעתם המשובשת שהם משפיעים ברצונם, והמה בחיורים ע"ז, וכיון שכן עשו צורות להגרמיים, ובהמסרן עליהם ולהם בנפשם ובנפש בניו בממונו בכל לבו יתבדק עליו רוח מהמזל על הצורה הנעשית דומה לזה, והמה מתרצים ע"י הכבוד וההכנע שנעשית להן, ומשפיעים להן בשפע, וכמו שאמרנו הנשים הארורות (ירמיה מד, יח) ומעת חדלנו לקטר חסרנו כ"ט, נמצא דבהם בעניני ע"ז היה השפע שהיו מקבלים וההשפעה שהיו נותנים בחדא אורחא, וישראל היו מקטירין הכל לאלקים יחיד, כח כל הכחות, אשר הסיבות אינם נפרדות מאתו, רק בהשגחתו עושה בכל יום מעשי בראשית ומחיה העולם ברצונו, ולכן לא נאמר בקרבנות אלקים שדי צבאות, רק ד', שלא ליתן פתחון פה למינים, (סוף מנחות) ששמות אלו מצאנו על כחות פרטים, אשר יוכלו לקצץ בנטיעות, לשלול הכחות והסבות מן היחיד המסבב כל הסבות, ולכן שם הויה שהוא מורה על עצם המחויב המציאות, אדון יחיד, משפיע הכל ומהוה כל, לכן אינו סמוך, כמו שמות אחרים אלקי, אדון וכיו"ב, ועל זה אמרו בספרי (עקב יא ס"פ יג) ולעבדו בכל לבבכם, שלא ירהר בהן בעבודה כו', כונתו שלא יבוא חלילה לקצץ בנטיעות, ולהבדיל מן היחיד המיוחד איזה פעולה או השגחה. והנה הגוים היו יודעים קצת מדרכי אמונת ישראל, אשר נתפרסם בעמים, והנה מן הקטרה על המזבח וההיכל לא היו מורגשין מזה, שדימו שהע"ז ג"כ משפיעין ומושפעין, רק ארון העדות אשר אין עליו שום הקטרה והשפעה מן האדם, [רק ביוהכ"פ],

ע"ז חרדו ואמרו מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה הם המכים את מצרים בכל מכה, כי במצרים היו הקטרות הע"ז רבות מאוד ומי בקי בזה כחרטומי מצרים ומכשפיהם, רק הארון הכה בהן מכה רבה, ולזה חרדו ע"ז. ...

כן בשנה, הוא הזמן, השבת הוא מושפע, שמי שלא טרח בע"ש לא יאכל בשבת, (עבודה זרה ג סע"א) ומוכן כל צרכו מע"ש, אכן הוא משפיע, כי הוא מקור הברכה, כמו שאמרו ויברכהו, שהשבת נותן שפע לששת ימי המעשה, (זהר שמות דף סג, פח) והוא כמו היכל, שהשפע מרובה מן השבת במזון וחיות והכמה לכל ששת ימי המעשה. [אולי ע"ז יורה ג' דברים שאדם צריך לשאול בתוך ביתו (שבת לד במשנה) עישרתם, שלקראת זה משפיע השבת ברכה במזון, ועשר בשביל שתעשר (תענית ט), ערבתם, הוא התנועה וההתנועעות ממקום למקום, שזה מורה על החיות, כי כל חי מתנועע, וזהו הטלטול ממקום למקום, או הוא עירובי תחומין לשיטת רש"י ודאי הוא התנועה, הדליקו את הנר הוא נגד החכמה, כי אור הוא חכמה ואור זו תורה, (משלי ו, כג. מגילה טז): וכתוב על דרכיך נגה אור, (איוב ס"פ כב) ושמעתא בעי צלותא כו' (ערובין סה) ודו"ק.], וההשפעה שנשפע הוא מעט, ג' סעודות וקה"י. לא כן יום הכפורים, הוא אינו נשפע מאומה, כי אינו צריך לא רחיצה ולא סיכה, ולא אכילה ושתייה, ואין עליו שום הכנה מערב יוה"כ"פ, רק הוא משפיע כפרה וטהרה לישראל לכל השנה, והוא נגד עולם שכליים הנבדלים, ואז ביוה"כ"פ בא אהרן בשליחות כל ישראל, כמו שאמרו פ"ק דיומא (דף יח): שליה ב"ד אתה, ובכלליות ישראל בא אל הפנים בין הברדים, שהוא נגד עולם שכליים הנבדלים כמו שביארנו.

והנה בעדיקים יש שלשה מדרגות, יש ככל המון הלומדים, אשר המה לומדים לעשות רב וכיו"ב, ומפרנסין אותן, ומטילין מלאי לכיסן, ומשלמים עבורם מסים וארנונות, וכיו"ב, הוא בגדר עולם הנוכחי, שמשפיעין על העולם, שנאמר (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקים (ילקוט משלי תקלד ע"ז, ויקרא רבה ר"פ כה). יותר מזה יש גדולי הדור, אשר מושפעים במקצת שאטורים במלאכה כיון שנתמנה פרנס עה"צ, (קדושין ע) ומשפיעין בשפע רב על הדור, ע"ז ההוראה אמרו בירושלמי מו"ק (ג-ה) ר' יוחנן שמע דר"ח תשיש כו' שמע דמך נחית מן חמוריה ואפיק מנא טבא דשבתא ובזעייך, להראות שהיה ראש ישיבה ר' חנינא והיה מתפרנס מן העבור אבל היה משפיע בתורתו, כמו שאמר (ב"מ) (דף פה): אי משתכח תורה מישראל מהדרנא לה מפלפולי, והיה יודע שם המפורש (ירושלמי יומא פ"ג), (סה"ז) נמצא השפע היה רב

לכלי ערך מן מה שנשפע, והיה בגדר שבת, לכן קרע מאני דשבתא. והנה אמר ונקדש בכבודי (שמות כט, מג) הוא בגדר ארון אלקים, שזה כבוד לישראל וכמו שביארנו דברי כלת פנחס, ואמר משה סבור אני בי או בך, עכשיו הם גדולים ממנו, (תו"כ שמיני יז) שהן משפיעים לישראל [וכמו שאמר וכל ב"י יבכו את השריפה] (ויקרא י, ו) ולא היו מושפעים כלל, שאהרן זכה לכהונה לבניו, ומשה היה מלך (רש"י במדבר רפ"י, נתחומא בהעלתך ט) מה שאין כן הם ביום משחתם תיכף מתו, המה נקראו במכובדיי, והמה כעין משכן כבוד ה' בארון העדות, שאין שם קבלת השפעה לא הקטרה וכיו"ב, רק שמשם יצאה השפעה לכל העולם, ולכן נסמכו מיתתן ליוה"כ"פ, מה יוה"כ"פ אינו מקבל כלל ומשפיע לכל השנה כפרה וטהרה, כן מיתת נדב ואביהוא שהיו משפיעי ולא מושפעים. ודו"ק.

2. שמות כ"ה, י"ג-י"ז

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֵתִים וְוָצִי אָרְכּוֹ וְאִמָּה וְוָצִי רֹחֲבּוֹ וְאִמָּה וְוָצִי קָמָתוֹ: (יא) וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ הַצִּפִּי וְעֵשֶׂית עֲלָיו זָר זָהָב סָבִיב: (יב) וְיִצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹּתָיו וְשֵׁתֵי טַבַּעֲת עַל צִלְעוֹ הָאֲחוּת וְשֵׁתֵי טַבַּעֲת עַל צִלְעוֹ הַשְּׂנִיית: (יג) וְעֵשֶׂית בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: (יד) וְהִבַּאת אֶת הַבְּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת הָאָרֶץ בָּהֶם: (טו) בְּטַבַּעֲת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבְּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: (טז) וְנִתְּתָ אֶל הָאָרֶץ אֶת הָעֵרֶת אֲשֶׁר אֵתָּו אֲלֵיךָ: (יז) וְעֵשֶׂית כִּפְרֵת זָהָב טָהוֹר אֲמֵתִים וְוָצִי אָרְכָּה וְאִמָּה וְוָצִי רֹחֲבָה: (יז) וְעֵשֶׂית שְׁנַיִם כְּרָבִים זָהָב מִקִּשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֵת:

3. שמות כ"ה, כ"ג-כ"ז

(כג) וְעֵשֶׂית שְׁלֹשָׁן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֵתִים אָרְכּוֹ וְאִמָּה רֹחֲבּוֹ וְאִמָּה וְוָצִי קָמָתוֹ: ... (כו) וְעֵשֶׂית לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָ אֶת הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (כז) לַעֲמֹת הַמִּסְגֵּרֹת תַּהַיִיץ הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת הַשְּׁלֹשָׁן: (כח) וְעֵשֶׂית אֶת הַבְּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָּם אֶת הַשְּׁלֹשָׁן:

4. שמות כ"ה, א, ו-י

(א) וְעֵשֶׂית אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים וְזָמֵשׁ אֲמוֹת אַרְבָּה וְזָמֵשׁ אֲמוֹת רֹחֲבֵי רְבֹעֵי יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלְשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ: ... (ו) וְעֵשֶׂית בְּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָוֹשֶׁת: (ז)

וְהוֹבֵא אֶת בְּדָיו בְּטַבַּעֲת וְהָיוּ הַבְּדִים עַל שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת אֹתוֹ:

5. מש"ח שמות כ"ה, ט"ז

וע"ד המושכל. הנה נודע שיטת רמב"ם (ה' תמידין ומוספים ג-ג) דצריך להדליק הנרות גם ביום שזהו בכלל הנרות לדידיה, ושיטתו מושכלת, דכמו שאמרו ז"ל (מנחות פז): וכי לאורה הוא צריך כו' ולהראות כי הוא אין צריך להאיר רק שזה חוק דתני הוצרך להדליק גם ביום, כמו שהדלקה ביום אינו להאיר כן ההדלקה בלילה שלשניהם ענין אחד, כן הארון שהוא נושא את נושאי (סוטה דף ל"ה) ואין הברדים לשאת אותו שהוא נושא את עצמו כי הוא משכן כבוד הנושא העולמים, לכן צוה כי הברדים בל יסורו ממנו להורות כמו שאין ענין להברדים בעת היותו מונח באוהל מועד ככה בשעה שנושאים אותו על הכתף אין זה ענין הנצרך להכבוד הנשוא כביכול, לכן לא יסורו הברדים ממנו תמיד כמו שהנרות בהיכל דולקים תמיד ודו"ק.